

SİGORTA TAHKİM YARGILAMASI USULÜ

Habib YILDIZ

Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü, habib.yildiz@istanbul.edu.tr

ÖZ

5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesi ile sigorta tahkim yargılaması çerçevesinde sigorta ettiren ve sigortadan menfaat sağlayan kişiler ile sigorta kuruluşları arasındaki uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin esaslar öngörülmüştür. Söz konusu hükme dayalı olarak, Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik yürürlüğe sokulmuştur. Sigorta uyuşmazlıkları, kısa sürede ve az masrafla çözüme kavuşturulmakla tahkim yargılamasına fazla sayıda başvurunun yapıldığı görülmektedir. Çalışmamızda sigortacılıkta tahkiminin özellikleri ile tabi olduğu usul ve esaslar incelemeye konu edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, tahkim, sigortacılık tahkimi, sigortacılıkta tahkim, sigorta tahkim komisyonu, sigorta tahkim yargılaması.

THE PROCEDURE OF INSURANCE ARBITRATION TRIAL

ABSTRACT

In the frame of insurance arbitration trial the fundamentals of dispute resolution between the policy owner and persons benefiting from the insurance have been determined by Art. 30 of the Insurance Code No. 5684. On the basis of that act of law Insurance Arbitration Regulation has been carried into effect. It has seen that there are a lot of applications to Insurance Arbitration Committee be predicated on solving the disputes of insurance in a short period and less litigation costs. In this study, information about the characteristics and basics of insurance arbitration on the basis of these norms will be given.

Keywords: Insurance, arbitration, insurance arbitration, Insurance Arbitration Committee, insurance arbitration trial.

Giriş

Sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan ihtilafların çözümü için OECD ülkelerinin büyük çoğunluğunda uzun süreden beri alternatif çözüm yolu olarak uygulanmakta olan tahkim yargılama sistemi yakın zamanda ülkemizde de uygulanmaya başlanmıştır. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun (SK) 30. maddesinde yapılan düzenleme ile "sigortacılıkta tahkim müessesesi" pozitif hukukumuzda uygulamaya girmiştir. Daha sonra Hazine Müsteşarlığı konuya ilişkin olarak iki önemli düzenleme yapmıştır. Bunlardan ilki, Kanunun 30'uncu maddesine dayanılarak hazırlanan "Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik"tir. İkincisi ise sigorta tahkimine ve hakemlere ilişkin usul ve esasları düzenlemeyi amaçlayan "Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ"dir (Yeşiloava ve Yeşilova, 2013: 275; Çelik, 2017: 1).

Bu sisteme ilişkin olarak mevzuatta yapılan düzenlemeler ve oluşturan kurumsallaşma vasıtasıyla ülkemizde bir taraftan mahkemelerin yükünün hafifletilmesi, diğer taraftan anlaşmazlıkların uzman hakemler vasıtasıyla daha hızlı çözüme kavuşturulması amaçlanmaktadır (Bkz. Karasu, 2016: 51-55).

Çalışmada ülkemizde yakın dönemde uygulanmaya başlanan tahkim yargılaması sisteminin ortaya çıkışı, ana esasları, usul ve süreçleri incelenmiştir.

I. Ülkemizde Sigorta Tahkim Sisteminin Ortaya Çıkışı ve Yasal Çerçevesi

Türk hukukunda 1.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren HMK'dan önce yürürlükte bulunan usul kanununda tahkime ilişkin hükümler oldukça eskimişti. Dolayısıyla bu sistemi günümüzün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kalmıştı (Özdamar, 2013: 833). Nitekim her geçen gün artan dosya yükü nedeniyle yargılama hızının gün geçtikçe yavaşladığı, dosyaların bilirkişilere atanması neticesinde bu sürelerin daha da uzadığı ve üstüne eklenen masraflar yüzünden hak sahipleri haklarına tam ve zamanında kavuşamadığı bir durum ortaya çıkmıştı. Bunun sonucunda da birçok kişinin Anayasa tarafından korunan hak arama hürriyeti zarar görmekteydi. Bu olumsuzlukların giderilmesi ve hukuki uyumsuzlukları daha hızlı çözülebilmesi için birçok kesimden alternatif uyumsuzluk çözüm yöntemlerin hukuk sistemimize entegre edilmesi önerilmekteydi (Güzeloğlu ve Kurban, 2017:1-3).

Bu öneriler ve girişimlerin sonucunda SK'nın 30. maddesinde yapılan düzenleme ile Türk Sigorta Hukukunda tahkim yargılama müessesesi oluşturulmuştur (Kayıhan ve Bağcı, 2017: 265-266). Daha sonra Hazine Müsteşarlığı konuya ilişkin olarak iki önemli düzenleme yapmıştır. Bunlardan ilki Kanunun 30'uncu maddesine dayanılarak hazırlanan "Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik"tir. İkincisi ise sigorta tahkimine ve hakemlere ilişkin usul ve esasları düzenlemeyi amaçlayan "Sigorta Tahkim Usulü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ"dir. Ancak uygulamada bazı aksaklıkların ortaya çıkması nedeniyle bunların giderilmesine yönelik olarak bir taraftan kanunun 30'uncu maddesinde değişiklikler yapılırken, diğer taraftan 6327 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile bir takım düzenlemeler yapılmıştır (Özdamar, 2013: 833-835).

II. Sigorta Tahkim Komisyonun Oluşumu ve Tahkimden Yararlanacak Kişiler

Sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden veya hesaptan faydalanacak kişiler ile hesap arasında doğan uyumsuzlukların çözümü amacıyla Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği nezdinde Sigorta Tahkim Komisyonu oluşturulur. Sigortacılık yapan kuruluşlardan, sigorta tahkim sistemine üye olmak isteyenler, durumu yazılı olarak Komisyona bildirmek zorundadır. Sigorta tahkim sistemine üye olan kuruluşlarla uyumsuzluğa düşen kişi, uyumsuzluk konusu sözleşmede özel bir hüküm olmasa bile tahkim usulünden faydalanabilir (SK m. 30/1).

İlgili mevzuat ile zorunlu tutulan sigortalardan kaynaklanan bu fıkra kapsamındaki uyumsuzluklar için ilgili kuruluş sigorta tahkim sistemine üye olmasa dahi hak sahipleri bu bölüm hükümlerine göre tahkim usulünden faydalanabilir (SK m. 30/1).

Komisyon, bir Müsteşarlık temsilcisi, iki Birlik temsilcisi, bir tüketici derneği temsilcisi ile Müsteşarlıkça belirlenecek bir akademisyen hukukçu temsilcinin katılımı ile oluşur. Müsteşarlık temsilcisinin asgarî on yıl kamu hizmetinde çalışmış, sigortacılık alanında deneyim sahibi ve en az daire başkanı seviyesinde olması; Birlik temsilcilerinin de Sig. Kan. 4 üncü maddede genel müdür yardımcısı için öngörülen şartlara sahip olması gerekir. Tüketici derneği temsilcisi ise Türkiye çapında en fazla üyeye sahip tüketici derneğinin önereceği üç aday arasından Müsteşarlıkça seçilir. Komisyon kendi içinden bir Başkan seçer. Komisyonunda kararlar üye tamsayısının salt çoğunluğu ile alınır (SK m. 30/2).

Komisyon, gerekli görülen yerlerde büro açmaya yetkilidir. Büro müdürünün, Komisyon müdürü ile aynı nitelikleri taşıması zorunludur. Büro müdürüne verilecek görevler Komisyon tarafından belirlenir. Komisyona bağlı çalışmak üzere bir müdür ve iki müdür yardımcısı, raportörler ile yeterli sayıda personel görevlendirilir. Müdür ve müdür yardımcıları Komisyonca, raportörler ve diğer personel ise müdürün önerisiyle Komisyon tarafından atanır. Görevden alınma, göreve atanma ile aynı usûle tâbidir (SK m. 30/4).

Komisyon müdürü olacak kişide aşağıdaki şartlar aranır (SK m. 30/5);

- a) Malî güc dışında sigorta şirketi ve reasürans şirketi kurucularında aranan nitelikleri taşıması,
- b) En az dört yıllık yüksek okul mezunu olması,
- c) Sigorta hukukunda en az iki yıl veya sigortacılıkta en az beş yıl deneyimi olması,

Müdür yardımcılarının (c) bendi hariç olmak üzere beşinci fıkrada sayılan nitelikleri taşıması zorunludur. Ayrıca, müdür yardımcılarının en az birinde iki yıllık sigortacılık deneyimi aranır (SK m. 30/6-7).

Komisyon görevleri ise aşağıdaki gibidir;

- a) Müdür ve müdür yardımcılarını atamak.
- b) Birlikçe ayrı bir hesapta izlenecek olan Komisyonun bütçesini hazırlayarak Birliğe sunmak.
- c) Tahkim sisteminin adil, tarafsız ve etkin bir biçimde işleyişini sağlamak için gerekli önlemleri almak.

ç) Komisyonun faaliyet sonuçları hakkında yıllık rapor hazırlayarak Birliğe ve Müsteşarlığa göndermek.

- d) Bilgi işlem alt yapısını hazırlamak.
- e) Kanunlarla kendisine verilen diğer görevleri yapmak.

III. Sigorta Hakem ile Raportör Olacak Kişilerde Aranacak Koşullar

Uyuşmazlıklar, hayat ve hayat dışı sigorta gruplarının sadece birinde görev yapacak olan sigorta hakemleri ve raportörler aracılığıyla çözülür. Sigorta hakemi olacak kişide aşağıdaki şartlar aranır (SK m. 30/7-8);

- a) Malî güc dışında sigorta şirketi ve reasürans şirketi kurucularında aranan nitelikleri taşıması,
- b) En az dört yıllık yüksek okul mezunu olması,
- c) Sigorta hukukunda en az beş yıl veya sigortacılıkta en az on yıl deneyimi olması, gerekir.

Komisyon nezdinde çalışacak olan sigorta raportörleri, Komisyon müdüründe aranan niteliklere sahip olmak zorundadır (SK m. 30/9).

Sigorta hakemi olmak isteyenlerin gerekli nitelikleri taşıdıklarını belgelemek suretiyle Komisyona başvurması gerekir. Başvurusu uygun görülenler kabul için Müsteşarlığa bildirilir. Müsteşarlığın kabul etmesi halinde ilgilinin ismi, Komisyon tarafından tutulacak ve bir örneği Adalet Bakanlığına gönderilecek

olan sigorta hakemliği listesine kaydolunur ve bu listede değişiklik olması halinde de değişiklikler altı aylık dönemler itibarıyla Adalet Bakanlığına ve Müsteşarlığa bildirilir (SK m. 30/10).

Aşağıdaki şartların ortaya çıkması durumunda sigorta hakeminin ismi listeden tamamen veya geçici olarak silinir (SK m. 30/11);

a) Sigorta hakemliği yapmak için gereken nitelikleri kaybetmişse veya tarafsızlık ilkesine aykırı hareket ettiği tespit edilmişse sürekli olarak,

b) Kendisine ulaşan dosyaları bir yıl içinde en fazla üç kez zamanında sonuçlandırmamışsa bir yıl süreyle, listeden silinir.

IV. Yargılama Masrafları

Sigortacılık kanuna göre talebi kısmen ya da tamamen reddedilenler aleyhine hükmolunacak vekalet ücreti, Avukatlık Asgarî Ücret Tarifesinde belirlenen vekalet ücretinin beşte biridir (Kayıhan ve Ünlütepe, 2016: 109-2013). Hakemlik ücreti, Komisyona başvuru ücreti ve üyeliğe katılma payı, Komisyonun görüşü alınarak Müsteşarlıkça belirlenir; hakem ücreti Komisyon tarafından ödenir (SK m. 30/17).

V. Hakem ve Raportörlerin Tarafsız Davranmaları ve Sır Saklama Yükümlülükleri

Sigorta hakemleri ve raportörler tarafsız olmak zorundadır. Sigorta şirketlerinin, reasürans şirketlerinin, sigortacılık yapan diğer kuruluşların, sigorta eksperlerinin, sigorta acentelerinin ve brokerlerin ortakları, yönetim ve denetiminde bulunan kişiler ve bunlar adına imza atmaya yetkili olanlar ile tüm bu kuruluşlarda meslekî faaliyette bulunanlar ve sigorta eksperleri, sigorta acenteleri ve brokerler sigorta hakemliği yapamaz. Bu sınırlandırmalar söz konusu kimselerin eş ve çocukları için de geçerlidir. Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 28 inci maddesi sigorta hakemleri hakkında da uygulanır (SK m. 30/19).

Komisyonunda görev alanlar, hakemler ve raportörler, işleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları ilgililerin izni olmaksızın açıklayamaz. Ancak, suç teşkil eden hallerin yetkili mercilere duyurulması zorunludur (SK m. 30/20).

VI. Yargılama Usul ve Süreci

Tahkim sistemine üye olmak isteyenlerden katılma payı, uyuşmazlık çözümü için Komisyona başvuranlardan ise başvuru ücreti alınır (Kayıhan ve Bağcı, 2017: 268-269). Beş bin Türk Lirasının altındaki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararları kesindir. Beş bin Türk Lirası ve daha üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararlarına karşı kararın Komisyona bildirilmesinden itibaren on gün içinde bir defaya mahsus olmak üzere Komisyon nezdinde itiraz edilebilir. İtiraz talebinde bulunmak için bu madde uyarınca belirlenen başvuru ücretinin Komisyona yatırılması şarttır. İtiraz üzerine hakem kararının icrası durur. İtiraz talebi münhasıran bu talepleri incelemek üzere Komisyon tarafından teşkil edilen hakem heyetlerince incelenir. İtiraz talebi hakkında işin heyete intikalinden itibaren iki ay içinde karar verilir (SK m. 30/12).

Beşbin Türk Lirası ve daha üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararları bu madde uyarınca süresinde itiraz başvurusunda bulunulmaması hâlinde kesinleşir. Bu uyuşmazlıklar hakkında bu madde uyarınca yapılan itiraz üzerine verilen karar kesindir. Kırk bin Türk Lirasının üzerindeki uyuşmazlıklar hakkında itiraz üzerine verilen kararlar için temyize gidilebilir (SK m. 30/12).

Ancak, tahkim süresinin sona ermesinden sonra karar verilmiş olması, talep edilmemiş bir şey hakkında karar verilmiş olması, hakemlerin yetkileri dahilinde olmayan konularda karar vermesi ve hakemlerin, tarafların iddiaları hakkında karar vermemesi durumlarında her hâlükarda temyiz yolu açıktır. Temyize ilişkin usûl ve esaslar hakkında Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu uygulanır (SK m. 30/12).

Komisyonuna gidilebilmesi için, sigortacılık yapan kuruluşla uyuşmazlığa düşen kişinin, uyuşmazlığa konu teşkil eden olay ile ilgili olarak sigortacılık yapan kuruluşa gerekli başvuruları yapmış ve talebinin

kısmen ya da tamamen olumsuz sonuçlandığını belgelemiş olması gerekir. Sigortacılık yapan kuruluşun, başvuru tarihinden itibaren onbeş iş günü içinde yazılı olarak cevap vermemesi de Komisyona başvuru için yeterlidir (SK m. 30/13).

Mahkemeye ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca Tüketici Sorunları Hakem Heyetine intikal etmiş uyuşmazlıklar ile ilgili olarak Komisyona başvuru yapılamaz (SK m. 30/14).

Sigortacılık yapan kuruluşla uyuşmazlığa düşen kişinin Komisyona başvurusu, öncelikle raportörler tarafından incelenir. Raportörler en geç onbeş gün içinde incelemelerini tamamlamak zorundadır. Raportörler tarafından çözümlendirilemeyen başvurular sigorta hakemine iletilir. Uyuşmazlığa hangi sigorta hakeminin bakacağı, Komisyon tarafından sigorta hakemi listesinden seçilir. Komisyon, işin niteliğine bağlı olarak en az üç sigorta hakeminden oluşan bir heyet oluşturulmasına karar verebilir. Ancak, uyuşmazlık konusu miktarın onbeşbin Türk Lirası ve üzerinde olduğu durumlarda heyet teşekkülü zorunludur. Heyet kararını çoğunlukla verir. Hakemler, sadece kendilerine verilen evrak üzerinden karar verir. Seçilen sigorta hakemi mücbir nedenler ve umulmayan haller hariç olmak üzere görevi reddedemez. Bununla birlikte, taraflar, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununda yer alan hâkimi ret nedenlerine dayanarak hakemi reddedebilir. Ret talebi Komisyona, durumun öğrenildiği tarihten itibaren en geç beş iş günü içinde bir dilekçeyle yapılır. Ret talebi üzerine Komisyon müdürü, iki tarafın görüşlerini dinledikten sonra bu konuda en geç beş iş günü içinde karar verir (SK m. 30/15).

Hakemler, görevlendirildikleri tarihten itibaren en geç dört ay içinde karar vermeye mecburdur. Aksi halde, uyuşmazlık yetkili mahkemece halledilir. Ancak, bu süre tarafların açık ve yazılı muvafakatleriyle uzatılabilir. Hakem, kararını Komisyon müdürüne tevdi eder. Komisyon Müdürünce karar en geç üç iş günü içinde taraflara bildirilir; ayrıca kararın aslı dosya ile birlikte Komisyonun bulunduğu yerdeki görevli mahkemeye gönderilir ve mahkemece saklanır (SK m. 30/16).

Sonuç

Yakında dönemde ülkemizde uygulanmaya başlanana sigorta tahkim usulü, sigortacılık alanında meydana gelen uyuşmazlıkların daha hızlı ve etkin şekilde sonuçlandırılabilmesi ve yargının yükünü hafifletmesi için düzenlenmiştir. Bu doğrultuda oluşturulan Sigorta Tahkim Komisyonu Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği bünyesinde oluşturulmuştur. Komisyon, belirli kriterlere göre seçtiği ve listesine eklediği hakemler vasıtasıyla kendisine yapılan tahkim başvurularında bir karara varmaktadır.

Komisyona başvurulabilmesi için, sigortacılık yapan kuruluşla uyuşmazlığa düşen kişinin, uyuşmazlığa konu teşkil eden olay ile ilgili olarak sigortacılık yapan kuruluşu gerekli başvuruları yapmış ve talebinin kısmen ya da tamamen olumsuz sonuçlandığını belgelemiş olması gerekir. Sigortacılık yapan kuruluşun, başvuru tarihinden itibaren onbeş iş günü içinde yazılı olarak cevap vermemesi de Komisyona başvuru için yeterlidir (SK m. 30/13).

Komisyon kararlarının kesin olması ve sürecin hızlı ve etkin oluşturulması sigorta tahkim usulünün ülkemizde kendinden beklenen amaçlara hizmet ettiği anlamına gelebilir.

Kaynakça

Çelik, A. (2017). "Sigorta Anlaşmazlıklarında Tahkim Yolu", <http://www.tazminathukuku.com/guncel-konular/sigorta-anlasmazliklarinda-tahkim-yolu.htm>, (Erişim Tarihi: 12/12/2017).

Güzeloğlu, A. ve Kurban, T. (2017). "Sigorta Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi: Sigorta Tahkimi", <http://www.guzeloglu.legal/tr/haber-makale/sigorta-hukukunda-alternatif-uyusmazlik-cozum-yontemi-sigorta-tahkimi-275.html>, (Erişim Tarihi: 24/12/2017).

Karasu, R. (2016). "Sigorta Tahkimi ile İlgili Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri", TAAD. Yıl: 7, Sayı: 26, Nisan 2016, ss. 49-69.

Kayıhan, Ş. ve Bağcı, Ö. (2017). Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri. Kocaeli: Umuttepe, 2017.

Kayıhan Ş. ve Ünlütepe M. (2016). "Sigorta Tahkim Yargılamasına Konu Uyuşmazlıklarda Hükmedilecek Vekalet Ücreti", HKÜHFD, S. 12, 2016 Temmuz, ss. 109-124.

Özdamar, M. (2013). "Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt: XVII, Sayı: 1-2, 2013, ss. 831-855.

Sigortacılık Kanunu, Kanun Numarası: 5684, Kabul Tarihi: 3/6/2007, Yayınlandığı R. Gazete Tarihi: 14/06/2007, Sayı: 26552

Sigortacılık Tahkimine İlişkin Yönetmelik, Yayınlandığı Resmi Gazete: 26616, Yayınlandığı Tarih: 17/08/2007

Yeşilova, E. ve Yeşilova, B. (2013). "Sigortacılık Tahkimi-Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırdedici Özellikleri (Sigortacılık Kanunu m. 30)", Journal of Yaşar University. Cilt: 8, Sayı: Özel, 2013, ss. 275-379.